

1.4

Ochrona przed porażeniem

Z TEGO ROZDZIAŁU DOWIESZ SIĘ:

- jakie wyróżnia się środki nietechniczne i techniczne ochrony przeciwporażeniowej,
- jakie są skutki porażenia prądem elektrycznym,
- o czym informują klasy ochronności w danym urządzeniu,
- czym są stopnie ochrony IP.

Elektronicy często są narażeni na porażenie prądem elektrycznym – zarówno przez budowane układy, jak i używane narzędzia. Dlatego tak ważne jest, by minimalizować ryzyko porażenia, a jeśli już ono nastąpi – zminimalizować jego skutki.

1.4.1. Środki nietechniczne ochrony przeciwporażeniowej

Środki nietechniczne to głównie wiedza i umiejętności. Zarówno pracodawcy, jak i pracownicy często zaniedbują ten aspekt. A przecież wiedza pozwala uniknąć wielu niebezpiecznych sytuacji, gdy zawiodą środki techniczne.

Wśród środków nietechnicznych należy wymienić:

- szkolenia wstępne i okresowe, mające na celu przekazanie lub pogłębienie i utrwalenie wiedzy;
- odpowiednie kwalifikacje do obsługi instalacji, urządzeń i maszyn;
- właściwą organizację pracy;
- przestrzeganie i egzekwowanie przepisów, w tym zasad bezpieczeństwa.

ZAPAMIĘTAJ

Napięcie bezpieczne (dopuszczalne) to wartość napięcia dotykowego bezpiecznego, przy założeniu, że rezystancja ciała człowieka to 1 k Ω . Wtedy napięcie bezpieczne to:

- 50 V – dla prądu przemiennego,
- 120 V – dla prądu stałego.

Gdy warunki środowiskowe powodują obniżenie rezystancji ciała poniżej 1 k Ω , napięcie bezpieczne wynosi:

- 25 V – dla prądu przemiennego,
- 60 V – dla prądu stałego.

1.4.2. Techniczne środki ochrony

Ochrona przy użyciu środków technicznych sprowadza się do:

- **ochrony przed dotykiem bezpośrednim** – to ochrona podstawowa, dotyczy osłon i izolacji uniemożliwiających dotknięcie elementów pod napięciem;
- **ochrony przy uszkodzeniu (ochrona dodatkowa)** – to ochrona przed skutkami porażenia

w razie uszkodzenia, awarii, gdy napięcie może się pojawić na elementach normalnie niebędących pod napięciem; sprowadza się do zminimalizowania wartości prądu rażącego i czasu jego przepływu; w tym celu stosuje się:

- samoczynne wyłączanie zasilania,
- urządzenia klasy 2 ochronności,
- separację galwaniczną przy użyciu transformatora separującego,
- izolowanie stanowiska pracy,
- połączenia wyrównawcze nieuziemiowane, zapobiegające powstawaniu różnicy potencjałów pomiędzy urządzeniami i / lub stanowiskami;
- **ochrony przez zasilanie napięciem bezpiecznym** – stosuje się obniżoną wartość napięcia zasilania, uzyskaną przez zastosowanie np. transformatora, baterii, akumulatorów;
- **używania sprzętu ochronnego** – izolowanych rękawic, mat, narzędzi.

ZAPAMIĘTAJ

Wartości prądu przepływającego przez organizm człowieka

Próg odczuwania:

- dla 50 Hz – poniżej 0,5 mA,
- dla prądu stałego – poniżej 2 mA.

Prąd samouwolnienia (gdy człowiek może jeszcze kontrolować mięśnie):

- dla 50 Hz – do 10 mA,
- dla prądu stałego – do 30 mA.

Prąd fibrylacji (gdy zaczyna się migotanie komór serca, na udzielenie pomocy pozostaje kilkanaście sekund):

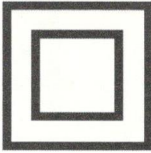

- dla 50 Hz i czasu porażenia poniżej 0,1 s – 500 mA,
- dla 50 Hz i czasu porażenia powyżej 1 s – 30 mA,
- dla prądu stałego i czasu porażenia poniżej 0,1 s – 500 mA,
- dla prądu stałego i czasu porażenia powyżej 1 s – 120 mA.

Należy okresowo sprawdzać, czy nie nastąpiło zużycie środków technicznych, co mogłoby spowodować utratę parametrów lub nieprawidłowe działanie.

1.4.3. Klasy ochronności

Klasy ochronności informują, jak dane urządzenie jest zabezpieczone przed możliwością porażenia człowieka zarówno przy dotyku bezpośrednim, jak i pośrednim.

Klasa	Symbol	Opis
0	brak	Urządzenia klasy 0 chronią wyłącznie przed dotykiem bezpośrednim. Zabezpieczenie stanowią osłony lub izolacja podstawowa. W razie uszkodzenia izolacji elementy pod napięciem muszą się znajdować poza zasięgiem ręki.
1		Urządzenia klasy 1 mają izolację podstawową, zapewniającą ochronę przed dotykiem bezpośrednim. Dodatkowo są podłączane za pomocą zacisku ochronnego do przewodu PE lub PEN, dzięki czemu jest możliwe: <ul style="list-style-type: none"> ● samoczynne wyłączenie zasilania przy zastosowaniu np. wyłącznika różnicowoprądowego; ● ograniczenie napięć dotykowych nieprzekraczających wartości napięcia dotykowego bezpiecznego.

Klasa	Symbol	Opis
2		Urządzenia klasy 2 mają izolację wzmocnioną, chroniącą przed dotykiem bezpośrednim i pośrednim. Ochronę zapewnia zastosowanie izolacji podstawowej i dodatkowej. Te urządzenia nie wymagają podłączania zacisku ochronnego.
3		Urządzenia klasy 3 są zasilane bardzo niskim napięciem o wartości nieprzekraczającej dopuszczalnego napięcia dotykowego, bezpiecznego dla danych warunków środowiskowych.

1.4.4. Stopnie ochrony IP

Stopnie IP zgodnie z normą ISO przyjmują postać cyfrowo-literową poprzedzoną literami „IP” i informują o ochronie przed dostępem do niebezpiecznych części urządzenia, wnikaniem ciał stałych i skutkami działania wody.

IP [ang. INTERNATIONAL PROTECTION RATING lub INGRESS PROTECTION RATING] – klasa ochronności IP.

PRZYKŁAD

IP23AW

Pierwsza cyfra opisuje stopień ochrony przed dostępem człowieka do niebezpiecznych części wewnątrz urządzenia, a jednocześnie – ochronę przed wnikaniem ciał stałych.

Pierwsza cyfra	Stopień ochrony
0	brak ochrony
1	ochrona przed dostępem do części niebezpiecznych wierzchem dłoni (ale np. już nie palcem) ochrona przed ciałami stałymi większymi niż 50 mm
2	ochrona przed dostępem do części niebezpiecznej palcem (ale nie śrubokrętem) ochrona przed ciałami stałymi większymi niż 12,5 mm
3	ochrona przed dostępem do części niebezpiecznych narzędziem ochrona przed ciałami stałymi o średnicy większej niż 2,5 mm
4	ochrona przed dostępem do części niebezpiecznych drutem ochrona przed ciałami stałymi o średnicy większej niż 1 mm
5	ochrona przed dostępem do części niebezpiecznych drutem ochrona przed pyłem
6	ochrona przed dostępem do części niebezpiecznych drutem ochrona pyłoszczelną

Druga cyfra informuje o zabezpieczeniu urządzenia przed skutkami działania wody.

Druga cyfra	Stopień ochrony
0	brak ochrony
1	ochrona przed padającymi kroplami wody
2	ochrona przed padającymi kroplami wody przy wychyleniu obudowy o dowolny kąt do 15° od pionu w każdą stronę
3	ochrona przed natryskiwaniami wodą pod dowolnym kątem do 60° od pionu z każdej strony
4	ochrona przed bryzgami wody z dowolnego kierunku
5	ochrona przed strugą wody (12,5 l/min) laną na obudowę z dowolnej strony
6	ochrona przed silną strugą wody (100 l/min) laną na obudowę z dowolnej strony
7	ochrona przed skutkami krótkotrwałego zanurzenia w wodzie (30 min na głębokości 0,15 m powyżej wierzchu obudowy lub 1 m powyżej spodu dla obudów niższych niż 0,85 m)
8	ochrona przed skutkami ciągłego zanurzenia w wodzie (obudowa ciągle zanurzona w wodzie, w warunkach uzgodnionych między producentem i użytkownikiem, lecz surowszych niż te opisane przy cyfrze 7)

Litera dodatkowa (nieobowiązkowa) oznacza, że obudowa chroni przed dostępem do niebezpiecznych części urządzenia. Stosuje się ją, gdy:

- ochrona przed dostępem do niebezpiecznych części jest wyższa, niż wynika to z oznaczenia pierwszą cyfrą charakterystyczną;
- oznacza się ochronę tylko przed dostępem do części niebezpiecznych (wówczas pierwszą cyfrę charakterystyczną zastępuje się literą X).

Litera dodatkowa	Stopień ochrony
A	ochrona przed dostępem do części niebezpiecznych wierzchem dłoni
B	ochrona przed dostępem do części niebezpiecznych palcem
C	ochrona przed dostępem do części niebezpiecznych narzędziem
D	ochrona przed dostępem do części niebezpiecznych drutem

Litera uzupełniająca (nieobowiązkowa) oznacza wyjątkowe przypadki, kiedy w trakcie badań trzeba określić (zastosować) dodatkowe procedury. Może to być badanie szkodliwego efektu wnikania wody, gdy ruchome części urządzenia (np. wirnik) są w ruchu.

Litera uzupełniająca	Stopień ochrony
H	aparaty wysokiego napięcia
M	badania szkodliwych efektów wnikania wody, gdy ruchome części urządzenia (np. wirnik maszyny wirującej) są w ruchu

Litera uzupełniająca	Stopień ochrony
S	badania szkodliwych efektów wnikania wody, gdy ruchome części urządzenia (np. wirnik maszyny wirującej) są nieruchome
W	nadaje się do stosowania w określonych warunkach pogodowych przy zapewnieniu dodatkowych zabiegów lub środków ochrony

W niemieckiej normie DIN 40050-9 zdefiniowano dodatkowo oznaczenia związane głównie z pojazdami mechanicznymi:

- IPX4K – ochrona przed bryzgami wody o zwiększonym ciśnieniu,
- IPX6K – ochrona przed strumieniem wody o zwiększonym ciśnieniu (dotyczy zwłaszcza pojazdów drogowych),
- IPX9K – ochrona przed wysokim ciśnieniem wody podczas czyszczenia strumieniowego / parowego (dotyczy zwłaszcza pojazdów drogowych).

SPRAWDŹ SWOJĄ WIEDZĘ

1. Wymień i opisz klasy ochronności.
2. Omów stopnie ochrony IP.
3. Jakie są skutki przepływu prądu przez organizm człowieka?
4. Wymień środki ochrony przeciwporażeniowej.
5. Opisz oznaczenie IP23CH.